

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№12

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixov o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI.....	44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li	
TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE'MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQUISH.....	48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
"INNOVATSION AGROTEKNOLOGIYALAR VA "YASHIL IQTISODIYOT" TAMOIYILLARI ASOSIDA G'ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	53
Turayeva Gulizahro	
АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИССЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ).....	57
Баҳриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли	
KICHIK BIZNES RIVOJINI TA'MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI.....	62
G'aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO'LLARI.....	67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich	
INNOVATION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOB VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	73
Mustafoev Akbar Mustafo o'g'li	
MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO'LLARI.....	78
Maxkamov Ibrayim, Jo'raboyeva Shohida Kamoliddin qizi	
REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI.....	83
Abduxalilova Laylo To'xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda	
SIRKULAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI.....	87
Sodikov Zokir Rustamovich	
YASHIL TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLAR VA ULARNING NATIJALARI.....	92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi	
MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI.....	97
G'aniyev Baydulla Toshmurodovich	
АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ.....	101
Даулетиярова Шахло	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА.....	109
Кадилова Хадича Тураевна	
XORIY MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR.....	115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev	
O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo'ldoshali o'g'li	
HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI.....	133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna	
QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIYAVIY TAHLILI.....	136
Musayeva Shoirazimovna	

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH.....	144
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI.....	149
Madraximov Ilxom Kamilovich	
FOYDA SOLIG'INING O'ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI.....	154
Zaripov Xusan Baxodirovich	
AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	159
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	163
Jalilov Jamshid G'anjionovich, Safarov Zavqiddin Zokir o'g'li	
MINTAQA SANOAT TARMOG'I RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	168
Xayitboev Abror Quvondiqovich	
РОЛЬ СМЕШАННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ (BLENDED FINANCE) В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ: УРОКИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.....	174
Гулмаматова Дурдона Шерали кизи	
KORXONALARDA STRATEGIK BOSHQARUV.....	180
Musayeva Dilnoza Dilshatovna	
BANK TIZIMIDA MARKETING AHAMIYATI VA BANK MARKETINGI.....	184
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORJIY KREDIT MABLAG'LARINI JALB KILISH HUQUQIY JIHATLARI.....	189
Qulliyev Anvar Zayniddinovich	
TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA CHAKANA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	194
Alimov Umid O'ktambayevich	
MAHSULOTLARNING RAQAMLI PASPORTI TIZIMINI JORIY ETISH OMILLARI VA TO'SIQLARI.....	200
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
KORXONALARDA FOYDA VA ZARARLARNI TAHLIL QILISHDA INNOVATSION METODLAR AHAMIYATI.....	207
Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Farog'at Xo'jabekova	
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОСОСТОЯНИЕ, А ТАКЖЕ НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ.....	212
Останов Эгамберди	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH: MOHIYATI VA RIVOJLANISH IMKONIYATLARI.....	218
Xakimova Xulkar Xamidovna	
QORAQALPOG'ISTON VA XORAZM OZIQ-OVQAT SANOATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI HAMDA UNI YANADA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	224
Tleuov Niyetulla Raxmanovich	
OILAVIY KORXONALARNING IQTISODIY TIZIMDAGI O'RNI.....	230
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna, Rustamova Zarina Rustamovna	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI.....	234
Sadikov Shoxrux Shuxratovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARNING AHAMIYATI.....	238
Asenbaeva Aydaygul Edenbaevna	
BARQARORLIK VA YASHIL MENEJMENT: ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI.....	242
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi	

HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHİYATINI INNAVATSION-INVESTITSION BOSHQARISH STRATEGIYASI VA MEXANIZMI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	247
Maqsudova Malohatxon Maqsudovna, Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BUDJETINI 2026-YILGI SOLIQ SIYOSATINING TAHLILI VA XALQARO SOLISHTIRMA YONDASHUVI	251
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	256
Mamataliyeva Dilnoza Raxmonovna	
TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA INVESTITSİYALAR SHAKLLANISHI VA ULARNI SAMARALI BOSHQARISH YO'NALISHLARI	259
To'rayev Jasurali To'rayevich	
O'ZBEKISTONDA SAVDO TASHKILOTLARINING FAOLIYATI VA RIVOJLANISH HOLATI	264
B. Sulaymonov	
NAMANGAN VILOYATIDA "YASHIL IQTISODIYOT" MODELIGA O'TISH JARAYONIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLIGI	270
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	274
Xoshimov Pazliddin Zuxurovich	
KICHIK BIZNES ORQALI ISH O'RINLARINI YARATISH STRATEGIYALARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA	278
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
MAMLAKATIMIZDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	283
Quryozov Sardorbek Sharifboevich	
РАЗРАБОТКА И ПРИОРИТИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЛЯ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАНЕЛИ МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОЛЬНИЦ: ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СО СТОРОНЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ МЕДУЧРЕЖДЕНИЙ	290
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYAT ORGANLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	297
Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li	
BANK TIZIMINING BARQAROR MOLIVAVIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH VOSITALARI	303
Sadikov Iskandar Gayratovich	
ЗЕЛЕНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	308
Халиков С. Х.	
HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNI ROLI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI	313
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС СТАНОВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	317
Мажидова Фарангиз Фуркатзода	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	321
Isakov Oybek Jamoliddinovich	
NORASMIY KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINING FERMER XO'JALIKLARI YETISHTIRGAN MAHSULOT MIQDORIGA TA'SIRINI BAHOLASH	325
Ismoilov Azamat	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA FOIZ RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI	332
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SUT VA SUT MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	341
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	
"AYOL RAHBARLAR: RAHBARLIK SALOHİYATI VA ISH JOYIDA TENGLIK" FRANSIYA DAVLATI TAJRIBASI ASOSIDA	346
Abduraxmonova Feruzabonu	

QISHLOQ XO'JALIGIDAGI KLASSTERLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	352
Dildora Yuldasheva	
TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINING YETARLILIGINI TA'MINLASH YO'LLARI	359
I.J. Isakov	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA IQTISODIY DIAGNOSTIKA O'TKAZISHNING XORIJ TAJRIBASI.....	363
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich, Axmedov Oybek Turg'unpulatovich	
INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISH YO'LLARI.....	369
Egamberdiyeva Dilorom Botir qizi, Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
"KREATIV IQTISODIYOT" HAMDA "TURIZM" TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	374
Abdurasulov Shovqiddin Erkin o'g'li	
THE STRATEGIC ROLE OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY AND DEVELOPMENT FACTORS.....	380
Rakhimov Bakhromjon Ibroximovich	
INVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	386
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
GLOBAL INCOME INEQUALITY IN 2024: CAUSES, PATTERNS, AND CONSEQUENCES.....	393
Ilhomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
ТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СВОБОДНО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	401
Шарифходжаев Шавкат Окилович, Ачилова Ширин Шавкат кизи	
O'ZBEKISTON KON-METALLURGIYA SANOATI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HOZIRGI HOLATI	407
Ergashov Botirjon Ergashovich	
PENSIYA JAMG'ARMASIDA DAVLAT BUDJETI TRANSFERTLARI ULUSHI HAMDA UNING XORIJ TAJRIBASI	415
Sherjonov Doniyor Saparbayevich	
O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARINI QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAN FOYDALANIB MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	419
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA FIRIBGARLIKLAR: MEXANIZMLARI, SABABLARI VA ULARNI OLDINI OLISH YO'LLARI.....	425
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA QISHLOQ XO'JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	431
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
TURIZM SOHASINING IJTIMOIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	435
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
SANOATDA IQTISODIY MOLIYAVIY HISSOBOTLAR XALQARO STANDARTLARINI RAQOBATBARDOSH KORPORATIV STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA QO'LLASH.....	442
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li	
ФОНДИРОВАНИЕ И СТРАХОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ АПК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ	447
Дурманов Акмал Шаймарданович	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	456
Atajanova Guli Maxsudbekovna	
JAHON MOLIYAVIY BOZORLARI BARQARORLIGIGA GLOBAL IQTISODIY INQIROZLAR VA GEOSIYOSIY OMILLARNING TA'SIRI HAMDA ULARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	462
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	

QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQRISHDA BOSHQARUV QARORLARINING IQTISODIY TAHLILI.....	467
Mamadiyarov Dilshad Uralovich	
PAXTA TOZALASH KORXONALARINING TARKIBIY BO'LINMALARIDA MOLIVAVIY BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	474
Murodov Orif Jumayevich, G'ulomov Xaydarbek Ilyos o'g'li	
BARQAROR KELAJAK SARI: MAMLUKATDA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH	482
Abdullaev Shavkatjon Maxmudillaevich	
ZAMONAVIY IQTISODIY SHAROITLARDI KORXONALARNING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH	487
Abdulakimova Moxina Farxod qizi	
UMUMIY OVQATLANISH SHAHOBCHALARINING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH.....	493
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA MIJOZLAR EHTIYOJINI O'RGANISH VA XIZMAT SIFATINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUHLARI	498
Babayeva Lola Ibragimovna	
MINTAQADA TARIXIY VA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHDA DAVLAT HAMDA XUSUSIY SHERIKCHILIK TIZIMIDAN FOYDALANISH	504
Xusanov Chari Kadirovich	
PROSPECTS FOR IMPROVING INFRASTRUCTURE FOR SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	509
Botirova Xulkar Olimjonovna	
THE IMPACT OF AGRICULTURAL CLUSTERS ON FOOD SECURITY AND MACROECONOMIC STABILITY	514
Sherkulov Shohruh Erkin ugli	
OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISSIQXONA IQTISODIYOTINI O'RNI VA NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR	520
Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li	
IJTIMOII AHAMIYATI YUQORI LOYIHALARNI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	524
Taspanova Ayzada Kenjebayevna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQOBAT STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	529
Sharopova Nafosat Radjabovna, Jamolova Aziza	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA ISTE'MOLCHILARNING XULQ-ATVORINI O'RGANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	537
Sultonova Zulxumor, Bobojonov Baxrombek Ro'zimovich	
INTERNATIONAL TRADE BETWEEN INTEGRATION AND ISOLATION: INNOVATION AND UNCERTAINTY IN A FRAGMENTING GLOBAL ECONOMY.....	542
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA SIGIRLAR BOSH SONINING PROGNOZ KO'RSATKICHLARI	548
Sabit Gabbarov	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI OSHIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	552
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Xo'janova Husnora	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH SIFAT OMILLARINING TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
ОБЩАЯ КОНЦЕПЦИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ.....	567
Зайналов Джахонгир Расулович	
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКОВ КАПИТАЛОВ	571
Хотамкулова Мадина Санжар кизи, Зайналов Джахонгир Расулович	

IPOTEKA KREDITI MEKANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA AMALIY ISHLAR TAHLILI	576
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
KORXONALARDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	581
Abdurashidova Nigora Alisherovna, Abduqodirova Donoxon	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SALOHİYATINI OSHIRISH OMILLARI VA MEZONLARI.....	588
Jumanov Ruslanbek Bobojanovich	
O'ZBEKISTONIDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	592
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
STUDY OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF GREEN BONDS, ECOLOGICAL LOANS, AND GREEN INVESTMENT FUNDS, AS WELL AS THEIR IMPORTANCE IN THE FINANCIAL SYSTEM.....	595
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TERMINOLOGIYASINING ILMIY-TAHLILII TALQINI.....	603
Aripov Oybek Abdullayevich	
O'ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	608
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
FERMER XO'JALIKLARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI TASHKIL ETISH VA OPTIMALLASHTIRISH.....	611
Kdirbaev Amir Marat uli	
ITALIYA VA YAPONIYADA DAVLAT QARZINING UZOQ MUDDATLI BARQARORLIGI: FISKAL QOIDALAR VA QARZ BOSHQARUVI STRATEGIYALARINING QIYOSIY TAHLILI.....	614
Abdurahimov Abror Zafarovich, L.M. Tashpulatova	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРСОНАЛИЗАЦИИ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	621
Камалова Малика Низамовна, Очилов Акрам Одилович	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI IFODALOVCHI ASOSIY OMILLAR.....	626
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li	
GLOBAL XAVFLARNING KESKINLASHUVI SHAROITIDA QAYTA SUG'URTANI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	631
Norov Zarif Shamsiddinovich	
INNOVATSION SUG'URTA XIZMATLARINI JORIY ETISH ORQALI IXTIYORIY SUG'URTA XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	638
Xayitov Nodirjon Uzokovich	
VOSITACHILIK XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLAR AUDITI SIFAT NAZORATI.....	652
O.Q. Qo'shmatov	
AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISHDA MATEMATIK MODELLARDAN FOYDALANISH MASALALARI	657
I.Qo'ziyev, F.Ochilov	
MAJBURIYATLAR HISOBINING NAZARIY ASOSLARI.....	664
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
ВОПРОСЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СЕЛЬКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	669
Розиков Жалил Жалолович	
TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI O'TKAZISH TARTIBI.....	678
M.Xayitboyev	
USTAV KAPITAL HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	683
Inomjon Sherimbetov	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KOOPERATIVLARNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI	688
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	

EKSPORT BOZORLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHDA MOLIVAVIY RAG'BATLARNING ROLI	694
Galiyev Tohir Fazliddinovich	
ZAMONAVIY LOGISTIKA TIZIMIDA MARKETING STARTEGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH	700
Abduqodirova Umida G'ayrat qizi	
QASHQADARYO URBANIZATSIYALASHGAN HUDUDLARIDA AGLOMERATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR	706
Nazarova Feruza Usmonovna	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA KORXONALARINI KREDITLASHNING ZARURLIGI HAMDA IQTISODIY AHAMIYATI	713
Shaymatov Mansur Jo'rabaevich	
MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIVAVIY AKTIVLARNI TAN OLISH	720
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION TRANSFORMATSIYA BARQARORLIGINI BAHOLASH	724
Sanetullaev Aybek Esbosinovich	
XALQARO AVTOMOBIL ISHLAB CHIQUVCHI KOMPANIYALARNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	728
Xidoyatov Mirsaid Mirmuhsunovich	
ENSURING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: STRATEGIES FOR RESILIENCE IN AN ERA OF DECLINING RESOURCES AND RISING EXPECTATIONS	734
Inomiddin Imomov	
"YASHIL" TEXNOLOGIYALARNI IQTISODIY RIVOJLANISHGA INTEGRATSIYA QILISHNING NAZARIY ASOSLARI	744
Miraxmedova Maftuna Ibragimovna	
ИНТЕГРАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	751
Алиева Эльнара Аметовна	
AHOLI DAROMADLARI VA ULARNING SHAKLLANISH MANBALARI	756
So'fiyeva Xusniya Soxibjonovna	
НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРОЕКТИРОВАНИЮ И РАЗВИТИЮ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	760
Назарова Гулчебра Нурмуханбетовна	
СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ ПО ОЦЕНКЕ ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МАЛОМОЩНЫХ СЕТЕВЫХ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ	766
А.Р. Кудратов	
IJTIMOIIY XIZMATLAR KO'RSATISH JARAYONIDA TASHKILIIY VA IQTISODIY MUNOSABATLAR	775
Berdiyeva Nafisa Qahramonovna	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION BIZNESNI BOSHQARISH VA YANGI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	780
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
GRUZIYA TAJRIBASIDA BARQAROR TURIZMNI TA'MINLASHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI VA ULARNING O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLANILISHI	786
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
INNOVATSION FAOLIYATNING MINTAQADA XIZMAT KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISHDAGI XUSUSIYATLARI	790
Fayziyeva Shirin Shodmonovna	
QORAQALPOG'ISTON HUDUDIDA ETNOGRAFIK TURIZM KLASSTERINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	795
Kunnazarova Orazxan	
MAMALAKATIMIZ IMPORTI VA EKSPORTIDA KICHIK BIZNESNING ULUSHI	798
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich	
YEVROOBLIGATSIYA VA UNING AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TOMONIDAN EMISSIIYASI	807
Avezov Ibrohim Ilxomovich	

IQTISODIYOTDAGI INNOVATSION O'ZGARISHLAR SHAROITIDA TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	808
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	
SPORT ANJOMLARI SANOATIDA INNOVATSION JARAYONLARNI TIZIMLASHTIRISH MODELINING ZARURATI.....	813
Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich	
GREEN MARKETING STRATEGIES AND THE APPLICATION OF NEUROMARKETING METHODS IN THEIR DEVELOPMENT.....	819
Samadov Asqar Nishonovich, Latipova Go'zal	
OZIQ-OVQAT SANOATIDA KICHIK KORXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	825
Mavlanova Barchinoy Shonazar qizi	
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA INVESTITSİYALAR AHAMIYATINING EMPERIK TAHLILI	831
Nazarova Ra'no Rustamovna, Najmiddinov Yahyo Fazliddin o'g'li	
YASHIL TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MEHMONXONALAR ROLI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR.....	840
Raxmonova Nigina Anvarovna	
IJTIMOII SIYOSAT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI: O'ZBEKISTONNING AMALIY YONDASHUVI VA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	844
Bafojev Farrux Jo'raqulovich	
AHOLI IJTIMOII HIMOYASINI KUCHAYTIRISH MUAMMOLARI	852
Ulashev Xubbim Askarovich	
YASHIL TA'LIM RIVOJLANISH BOSQICHLARI: YAPONIYA MISOLIDA	856
Raxshona Nabibullayeva	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON SAVDONING MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI.....	861
Mo'minov Yahyobek Shokirjon o'g'li	
TUROPATORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI.....	865
Toshev Akmal Salimovich	
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQADA AHOI DAROMADLARINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	874
Quldasheva Maftuna Musurmon qizi	
ФАКТОРЫ И МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	878
Алиева Эльнара Аметовна, Рахматхонов Саидодилхон Расулхон угли	
МЕХАНИЗМЫ УСТОЙЧИВОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В СТРАНАХ С РАЗВИВАЮЩЕЙСЯ ЭКОНОМИКОЙ: РОЛЬ ESG-ИНСТРУМЕНТОВ, ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ РЫНКА ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА И МАЛАЙЗИИ.....	884
Нарзуллаева Мехрангиз Ақобировна	
DORIVOR O'SIMLIKLA SAVDOSIDA QIYMAT ZANJIRI TAHLILI: IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH OMILLARI.....	893
Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'ZBEKISTON VA TURKMANISTON O'RTASIDAGI SAVDO AYLANMASI TAHLILI	899
Voxidova Mehri Xasanovna	
GLOBAL KOMPANIYALARDA RAQAMLI MENEJMENTNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	905
Axmedov Sardor Shuxrat o'g'li	
IQLIM O'ZGARISHLARI VA GLOBALLASHUV SHAROITIDA EKOLOGIK-HUQUQIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH.....	912
Jumanazar Xolmuminov	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING JAHON TAJRIBASI	916
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA HUDUDLARNING INVESTITSIYAVII JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	921
Rahmatullayev Bobir Chorshamiyevich	

FINANCING WATER RESILIENCE: A FEASIBILITY ANALYSIS OF SOVEREIGN BLUE BOND ISSUANCE IN UZBEKISTAN.....	926
Yakubov Jakhongir	
УКРЕПЛЕНИЕ ПАРТНЁРСТВО И СОЗДАНИЕ ЕДИНСТВЕННОГО ЭНЕРГОРЫНКА В УЗБЕКИСТАНЕ	929
Каримова Нуржахон Олим кизи	
ИННОВАЦИОННАЯ ЗРЕЛОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР РОСТА ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ КОМПЛЕКСНОЙ МОДЕЛИ	935
Алиева Эльнара Аметовна, Табаков Евгений Сергеевич	
"BUDJET JARAYONLARIDA XAVFLARNI ANIQLASH VA BAHOLASH: ICHKI AUDIT YONDASHUVLARI"	941
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna, Nishonxo'djaev Bekzod Baxodir o'g'li	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA DAVLATNING ROLI	947
Raximov Baxromjon Ibroximovich	
O'ZBEKISTONDA SUT SEKTORINING QIYMAT ZANJIRINI SANOATLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	951
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
STRATEGIK BOSHQARUV HISOBIDA XARAJATLAR HISOBI VA KALKULYATSIYA TIZIMLARINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	955
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi	
АНАЛИЗ И ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ	961
Ариф Мустафаев	
ФАКТОРЫ ВЛИЯЮЩИЕ НА ИЗМЕНЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	968
Ишонкулова Феруза Асатовна	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION HUQUQIY SIYOSATIDA GLOBAL REYTINGLARNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	974
Gavhar Bekmurodova Adham qizi	
XALQARO MOLIYA BOZORIDA KREDIT RISKINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI VA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	981
Ochilova Xusniya Olim qizi, Yuldasheva Umida Asanaliyevna	
JAHONDA BRONLASH TIZIMLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARINING EVOLYUTSIYASI.....	987
Ismatillaeva Sitara Sayfidin qizi	
MILLIY IQTISODIYOT INNOVATSION SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA JAHON TAJRIBALARI.....	994
Samadqulov Muhammadjon Islom o'g'li	
HUDUDIY RIVOJLANISHDA SOLIQ IMTIYOZLARINING AHOLI DAROMADLAR DINAMIKASIGA TA'SIRI.....	998
Olimjon Fattoyev G'ayrat o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARINING ZAMONAVIY SHAROITLARDI RAQOBATBARDOSHLIGI: NAZARIY JIHATLARI VA AMALIY BOSHQARUV STRATEGIYALARI	1002
Adizov Bobir Baxtiyorovich	
ZAMONAVIY SHAROITDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RISKLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	1005
Sirojiddinov Kamoliddin Ikromiddinovich, Nasritdinov Bekzod Xusnutdinovich	
NAMANGAN VILOYATIDA QURILISH KLASHTERINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY OMILLARI VA ISTIQBOLLI MANBALARI.....	1011
Abduraxmanov Muxtorali Abduvoxidovich	
ПЕРСПЕКТИВЫ ПОВЫШЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	1016
Авезова Шахноза Махмуджановна	
MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR KO'RSATADIGAN OMILLAR.....	1022
Obilov Mirkomil Rashidovich	

MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR KO'RSATADIGAN OMILLAR

Obilov Mirkomil Rashidovich

Guliston davlat universiteti

iqtisod fanlari doktori (DSc), dotsent,

E-mail: mirkomilrashidovich@gmail.com

ORCID: 0009-0002-7904-1587

Annotatsiya. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, iqtisodiyotning barqaror va muvozanatli rivojlanishi, aholi turmush darajasi hamda farovonligining oshishi bevosita fuqarolarning moliyaviy savodxonligi darajasiga bog'liq. Ayniqsa, moliyaviy savodxonlik mamlakatda sog'lom ishbilarmonlik muhitini shakllantirish, tadbirkorlik tashabbuslari va biznes faoliyatining kengayishi uchun muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada aholining moliyaviy savodxonligiga ta'sir etuvchi asosiy omillar tizimli ravishda tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, iqtisodiy o'sish, moliyaviy savodxonlik, moliyaviy infratuzilma, moliyaviy xizmatlar.

Abstract. Global practice shows that the sustainable and balanced development of the economy, as well as the improvement of the population's living standards and well-being, directly depend on the level of financial literacy among citizens. Financial literacy plays an especially important role in shaping a healthy business environment, expanding entrepreneurial initiatives, and increasing business activity in the country. From this perspective, this article provides a systematic analysis of the main factors influencing the financial literacy of the population.

Key words: sustainable development, economic growth, financial literacy, financial infrastructure, financial services.

Аннотация. Мировая практика показывает, что устойчивое и сбалансированное развитие экономики, повышение уровня жизни и благосостояния населения напрямую зависят от уровня финансовой грамотности граждан. Особое значение финансовая грамотность приобретает в формировании здоровой предпринимательской среды, расширении предпринимательских инициатив и деловой активности в стране. С этой точки зрения в данной статье системно проанализированы основные факторы, влияющие на финансовую грамотность населения.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономический рост, финансовая грамотность, финансовая инфраструктура, финансовые услуги.

KIRISH

Iqtisodiy rivojlanishning hozirgi bosqichida moliyaviy bilimlarning yetarli darajada shakllanmaganligi iqtisodiyotda mavjud imkoniyatlardan to'liq foydalanishni cheklab, iqtisodiyotga sarmoya kiritish jarayonlari hamda davlatning iqtisodiy salohiyatining barqaror o'sishiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, moliyaviy savodxonlikni oshirish ushbu cheklovlarni bartaraf etishda muhim omil hisoblanadi.

Bundan tashqari, birlamchi moliyaviy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish shaxsiy moliyani samarali boshqarish, aholining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash hamda moliyaviy xizmatlar iste'molchilarining huquqlarini ishonchli himoya qilish imkonini beradi.

Uy xo'jaliklarining iqtisodiy xulq-atvori iqtisodiy faollikni belgilovchi muhim omillardan biri bo'lib, mazkur xulq-atvor bevosita aholining moliyaviy savodxonlik darajasi bilan uzviy bog'liqdir. Iqtisodiy adabiyotlarda aholining moliyaviy savodxonligini oshirish zaruratini yuzaga keltiruvchi omillar sifatida moliyaviy sohada birlamchi bilimlarning yetarli darajada shakllanmaganligi, oilaviy byudjet va individual daromadlarni rejalashtirish hamda taqsimlash ko'nikmalarini rivojlantirish ehtiyoji, moliyaviy va siyosiy institutlarga ishonchni mustahkamlash zarurati, shuningdek, soliq madaniyatini yuksaltirish masalalari alohida ta'kidlanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish masalalari iqtisodchi olimlar va mutaxassislarining doimiy e'tiborida bo'lib kelgan. Respublikaning ko'zga ko'ringan iqtisodchi olimlaridan A. Vaxobov moliyaviy savodxonlik kategoriyasini fuqaroning moliyaviy mahsulotlar va xizmatlar bozorida faol pozitsiyani egallashi, jamiyatda o'zi va oila a'zolarining moliyaviy farovonligini oshirish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar majmuasi sifatida namoyon bo'ladigan insoniy fazilat sifatida ta'rifiyladi [1].

Shuningdek, tadqiqotchi O. Teshaboyeva aholi moliyaviy savodxonligining o'sishi uning o'z moliyaviy mablag'larini rejalashtirish, daromad va xarajatlarini tartibga solish, turli moliyaviy instrumentlardan foydalana olish borasidagi bilim, malaka va ko'nikmalarining kengayib hamda takomillashib borishini anglatishini, bu esa o'z navbatida mamlakatdagi tadbirkorlik faoliyati va aholi daromadlari darajasining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi [2].

Aholi moliyaviy savodxonligining mazmuni va ahamiyatini ochib berishda uning darajasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni aniqlash va ularni muayyan tizimga solish muhim o'rin tutadi.

R. Voskanyanning ta'kidlashicha, aholi moliyaviy savodxonligini oshirish masalasini uning darajasiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillarni aniqlamasdan turib hal etib bo'lmaydi. Shunga ko'ra, u quyidagi omillarni ajratib ko'rsatadi:

1. mamlakatdagi iqtisodiy ta'lim darajasi;
2. moliyaviy infratuzilmaning mavjudligi va rivojlanganlik darajasi;
3. aholining iqtisodiyotga bo'lgan ishonch darajasi;
4. moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari [3].

Fikrimizcha, aholi moliyaviy savodxonligi tushunchasi keng qamrovli mazmunga ega bo'lib, uni yanada aniqroq yoritish moliyaviy savodxonlik darajasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni turli darajalar kesimida chuqurroq tahlil qilishni talab etadi. Bu esa mazkur tushunchaning alohida shaxs, muayyan hudud aholisi hamda mamlakat miqyosidagi jihatlarini ilmiy asosda tabaqalashtirish imkonini beradi. Maqolada tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, monografik bayon usuli, ijtimoiy so'rov o'tkazish, mantiqiy va iqtisodiy-statistik tahlil, taqqoslash, statistik ma'lumotlarni guruhlash, ekspert baholash, ilmiy abstraksiyalash va boshqa tadqiqot usullaridan foydalanilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Kishilik jamiyatining samarali rivojlanishi uchun individual rivojlanish zarur. Tashqi muhit doimo o'zgarib boradi va bugungi kunda eskirgan hamda samarasiz bo'lib ko'rinayotgan ayrim sifatlar ertangi kunda hal qiluvchi ahamiyat kasb etishi mumkin. Shu bois, o'zgaruvchan tashqi muhit sharoitida insonning yangi sifatlarini, xususan, inson kapitali konsepsiyasida bilim va ko'nikmalar toifasiga kiritiladigan moliyaviy savodxonlikni shakllantirish zarur [4].

E. V. Gartsueva alohida shaxsning moliyaviy savodxonligi masalalariga alohida e'tibor qaratadi:

"Moliyaviy savodxonlik darajasi mamlakatdagi pul mablag'larining asosiy qismi jamlangan alohida fuqarolar va uy xo'jaliklarining joriy moliyaviy rejalashtirishi hamda moliyaviy mablag'larni boshqarish jarayonlariga ta'sir ko'rsatadi. Shundan kelib chiqqan holda, o'zi uchun haqiqatan zarur bo'lgan moliyaviy mahsulotni tanlay oladigan, shaxsiy moliyaviy resurslarni boshqarish bo'yicha bilim va ko'nikmalardan samarali foydalanuvchi kompetent investor nafaqat o'zining shaxsiy farovonligi va moliyaviy xavfsizligini ta'minlaydi, balki mamlakat moliyaviy tizimi barqarorligining mustahkamlanishiga ham xizmat qiladi."

TAHLIL VA NATIJALAR

Alohida shaxsning moliyaviy savodxonligi darajasiga bir qator muhim omillar ta'sir ko'rsatadi. Jumladan, shaxsning yoshi, ma'lumot darajasi, kasbi, mutaxassisligi yoki faoliyat yo'nalishi, iqtisodiy faollik darajasi, qiziqish doirasi hamda dunyoqarashining kengligi ushbu omillar sirasiga kiradi.

Ta'kidlash joizki, mazkur omillarni mazmuniga ko'ra birlamchi va ikkilamchi omillarga ajratish mumkin. Shaxsning yoshi, ma'lumot darajasi, kasbi, mutaxassisligi yoki faoliyat yo'nalishi birlamchi omillar sifatida namoyon bo'lsa, iqtisodiy faollik darajasi, qiziqish doirasi va dunyoqarashining kengligi ushbu birlamchi omillar ta'siri natijasida shakllanuvchi ikkilamchi omillar hisoblanadi. Masalan, iqtisodiy faollik darajasi (shuningdek, boshqa ikkilamchi omillar ham) ko'p hollarda shaxsning yoshi, ma'lumot darajasi, kasbi, mutaxassisligi yoki faoliyat yo'nalishiga bevosita bog'liq holda farqlanadi.

Quyida moliyaviy savodxonlikka ta'sir ko'rsatuvchi birlamchi omillarning amal qilish xususiyatlari tahlil qilinadi.

1) Shaxsning yoshi.

Insonning yoshi, aniqrog'i, uning hayotiy faoliyati davomida orttirgan tajribasi moliyaviy savodxonlik doirasidagi bilim va ko'nikmalarining shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Balog'atga yetmagan bola bilan o'rta yoshdagi shaxsning iqtisodiy xatti-harakatlari o'rtasida muayyan tafovut mavjudligi tabiiy hol hisoblanadi. Shu bilan birga, mazkur omilning ta'siri har doim ham bir yo'nalishda bo'lavermaydi. Chunki yosh ulg'ayib borgan sari shaxsning yangi moliyaviy bilim va innovatsiyalarni qabul qilish hamda o'zlashtirish sur'ati ma'lum darajada sekinlashishi mumkin. Natijada, inson yoshi oshib borishi bilan moliyaviy savodxonlik darajasi ham muayyan bosqichgacha o'sib boradi, so'ngra esa barqarorlashadi yoki ayrim holatlarda pasayish tendensiyasi kuzatilishi mumkin. Mazkur bosqich turli shaxslarda turli yosh davrlarida namoyon bo'lishi bilan tavsiflanadi.

2) Ma'lumot darajasi.

Ma'lumot darajasi moliyaviy savodxonlikka ta'sir etuvchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Boshlang'ich, o'rta, o'rta maxsus va oliy ma'lumot bosqichlaridan izchil o'tish shaxsning moliyaviy bilim va ko'nikmalarining kengayishiga bevosita xizmat qiladi. Shaxsning yosh omilidan farqli ravishda, ma'lumot darajasi oshib borgani sari moliyaviy savodxonlik darajasi, odatda, uzluksiz ravishda yuksalib borish xususiyatiga ega bo'ladi. Bu holat bilimning tizimli va muntazam tarzda yangilanib borishi bilan izohlanadi.

3) Kasbi, mutaxassisligi yoki faoliyat yo'nalishi.

Mazkur omil moliyaviy savodxonlik darajasini belgilashda alohida ahamiyat kasb etadi. Bevosita iqtisodiy va moliyaviy sohada faoliyat yurituvchi shaxslar (jumladan, moliyachilar, bankirlar, iqtisodchilar, buxgalterlar va boshqalar) moliyaviy bilim va amaliy ko'nikmalarga yuqori darajada ega bo'lishi bilan ajralib turadi. Iqtisodiyot sohasidan nisbatan uzoq bo'lgan kasb egalari esa moliyaviy savodxonlikni oshirish uchun qo'shimcha bilim va tajribaga ehtiyoj sezishi mumkin.

Ushbu omilni shartli ravishda uch toifaga ajratish maqsadga muvofiq:

- (a) noiqtisodiy yo'nalishlar (masalan, haydovchi, oshpaz, kosib va boshqalar);
- (b) iqtisodiyot bilan qisman uyg'un faoliyat turlari (masalan, huquqshunos, jurnalist, tadbirkor va boshqalar);
- (c) bevosita iqtisodiyot sohasi vakillari (masalan, moliyachi, bankir, iqtisodchi, buxgalter va boshqalar).

Har bir toifa uchun moliyaviy savodxonlik darajasining o'ziga xos rivojlanish xususiyatlarini aks ettiruvchi alohida funksional bog'liqliklar shakllanishi kuzatiladi.

Alohida shaxsning moliyaviy savodxonligi darajasiga ta'sir ko'rsatuvchi ikkilamchi omillar, yuqorida ta'kidlanganidek, birlamchi omillarning ta'siri natijasida shakllanadi. Quyida ushbu omillarning mazmun-mohiyati va ta'sir mexanizmlari tahlil qilinadi.

4) Iqtisodiy faollik darajasi.

Birlamchi omillarning (yosh, ma'lumot darajasi, kasb yoki faoliyat yo'nalishi) o'rtacha darajasida shaxsning iqtisodiy faolligi moliyaviy savodxonlikni belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Agar shaxsda tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish, iqtisodiyot va moliya sohasidagi yangiliklarga qiziqish bildirish, moliyaviy qarorlarni ongli ravishda qabul qilish kabi xatti-harakatlar shakllangan bo'lsa, uning moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lishi kuzatiladi. Aksincha, iqtisodiy faollikning past darajasi moliyaviy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish sur'atini sekinlashtirishi mumkin. Shu bois, iqtisodiy faollikni oshirish moliyaviy savodxonlikni yuksaltirishning samarali omillaridan biri hisoblanadi (1-jadval).

1-jadval. Jamiyatning turli toifalari uchun moliyaviy savodxonlik darajasini oshirishning ijobiy natijalari

Uy xo'jaliklari	Biznes subyektlari	Iqtisodiyot	Davlat
✓qo'shimcha moliyaviy bilimlar asosida moliyaviy mahsulotlardan ongli va samarali foydalanish imkoniyatlarining kengayishi; ✓oila budgetini maqbullashtirish orqali uy xo'jaliklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash; ✓qarz yukining me'yorida oshib ketishining oldini olish; ✓jamg'armalarning inflyatsiya ta'sirida qadrsizlanish xavfini kamaytirish; ✓moliyaviy firibgarlik holatlaridan himoyalash imkoniyatlarining kuchayishi; ✓iste'molchilarning o'z huquqlarini bilishi va himoya qila olish darajasining oshishi.	✓moliyaviy mahsulot va xizmatlar sifati hamda assortimentning kengayishi; ✓taklif etilayotgan moliyaviy mahsulotlar sifati uchun mas'uliyatning oshishi; ✓muayyan bozor segmentida faoliyat yurituvchi subyektlarning ishchanlik obro'sining yuksalishi; ✓kompaniyalar kapitallashuv darajasining barqaror o'sishi.	✓moliyaviy bozorlar shaffofligining oshishi; ✓iste'molchilarning moliyaviy ko'nikmalari rivojlanishi hisobiga innovatsiyalarni faol joriy etish va raqobat muhitini mustahkamlash; ✓investorlarning ratsional xatti-harakatlari natijasida moliyaviy bozorlarning barqarorlashuvi; ✓spekulyativ operatsiyalar ulushining qisqarishi; ✓fuqarolarning investitsion faolligi oshishi hisobiga iqtisodiy o'sish sur'atlarining jadallashuvi.	✓moliyaviy jihatdan yetuk va xabardor iste'molchilar orqali bozor mexanizmlarining samarali nazorat qilinishi; ✓davlat moliyasi yukining bosqichma-bosqich kamayishi va byudjet resurslaridan oqilona foydalanish imkoniyatlarining kengayishi.

5) Qiziqish doirasi, dunyoqarashining kengligi va boshqalar.

Shaxsning qiziqish doirasi hamda o'z dunyoqarashini kengaytirishga qaratilgan uzluksiz intilishi uning moliyaviy savodxonlik darajasini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Kundalik iqtisodiy jarayonlar, voqea va hodisalarni muntazam kuzatish, ularni tahlil qilish hamda ushbu jarayonlarga nisbatan shaxsiy munosabatni shakllantirib borish fuqaroning jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy faolligini kuchaytiradi. Natijada, shaxs moliyaviy qarorlarni yanada ongli va mas'uliyatli qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Hududiy omillarning moliyaviy savodxonlikka ta'siri

Muayyan hudud (viloyat, shahar yoki tuman) aholisining moliyaviy savodxonlik darajasiga ushbu hududning o'ziga xos xususiyatlari hamda amalga oshirilayotgan iqtisodiy siyosat natijasida shakllanuvchi qator omillar ta'sir ko'rsatadi. Ushbu omillar quyidagilardan iborat.

1) Hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanganlik darajasi.

Mazkur omil o'z mazmuniga ko'ra kompleks xarakterga ega bo'lib, ko'plab xususiy ko'rsatkichlarning umumlashtirilgan ifodasini anglatadi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 1-maydagi "Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishni reyting baholash tizimini joriy etish to'g'risida"gi PQ-4702-son qaroriga 1-ilova sifatida tasdiqlangan "Reyting ko'rsatkichlari asosida hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini baholash tartibi to'g'risida nizom"da hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holatini baholash uchun statistik ko'rsatkichlarga asoslangan 8 ta ustuvor yo'nalish belgilab berilgan.

Mazkur yo'nalishlar bo'yicha nisbatan yuqori rivojlangan shahar, tuman yoki viloyatlar aholisi uchun moliyaviy savodxonlikni oshirish imkoniyatlari kengroq bo'lib, bu holat moliyaviy bilim va ko'nikmalarning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

2) Hududda aholi moliyaviy savodxonligini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar. Hududiy darajada moliyaviy savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar ushbu jarayonning samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biridir. Umuman olganda, bunday chora-tadbirlarning asosiy ko'rinishlari quyidagilardan iborat:

- moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan milliy dastur yoki strategiyaning qabul qilinishi;
- moliyaviy savodxonlikning alohida yo'nalishlari (bank, sug'urta, pensiya tizimi va boshqalar) bo'yicha maxsus dasturlarning ishlab chiqilishi;
- aholining muayyan qatlamlari (o'quvchilar, talabalar, pensionerlar va boshqalar) uchun mo'ljallangan maqsadli o'quv va targ'ibot tadbirlarining amalga oshirilishi.

Ayrim shahar, tuman yoki viloyatlar miqyosida mazkur chora-tadbirlarning tizimli va izchil amalga oshirilishi aholi moliyaviy savodxonligi darajasining barqaror oshishiga xizmat qiladi.

3) Moliyaviy institutlar va infratuzilma ob'ektlari faoliyati darajasi.

Hududda faoliyat yuritayotgan moliyaviy institutlar, jumladan, tijorat banklari, sug'urta kompaniyalari, investitsiya va pensiya fondlari, shuningdek, moliyaviy savodxonlik infratuzilmasi ob'ektlari (maslahat markazlari, biznes-inkubatorlar, o'quv markazlari va boshqalar) faoliyatining yuqori darajada tashkil etilishi aholi moliyaviy savodxonligining yuksalishiga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

4) Hududning geografik joylashuvi.

Hududning mamlakatning iqtisodiy va ma'muriy markazlariga yaqinligi moliyaviy xizmatlar infratuzilmasining rivojlanish darajasini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Markaziy hududlarda tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari, pul ayirboshlash shoxobchalari, kredit byurolari hamda investitsiya kompaniyalari faoliyati kengroq rivojlangan bo'ladi. Ushbu moliyaviy xizmatlardan kundalik hayotda faol foydalanadigan aholi qatlamida moliyaviy savodxonlik darajasi ham yuqori bo'lishi kuzatiladi.

Shu bilan birga, olis va chekka hududlarda yashovchi aholi uchun moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha qo'shimcha imkoniyatlar yaratish, zamonaviy raqamli moliyaviy xizmatlarni joriy etish orqali ushbu tafovutni bosqichma-bosqich kamaytirish mumkin.

Mamlakat aholisining moliyaviy savodxonligi darajasiga bir qator makroiqtisodiy va ijtimoiy omillar ta'sir ko'rsatadi. Ushbu omillar quyidagilardan iborat.

1) Mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanganlik darajasi.

Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanganlik aholining ma'lumot darajasi, sog'liqni saqlash tizimi rivoji hamda ish bilan bandlik ko'rsatkichlari bilan uzviy bog'liq bo'lgan kompleks tushuncha hisoblanadi. Mazkur tarkibiy ko'rsatkichlar qanchalik yuqori darajada shakllangan bo'lsa, aholining moliyaviy bilim va ko'nikmalarni egallash imkoniyatlari shunchalik kengayadi. Natijada, mamlakat aholisining moliyaviy savodxonligi darajasi barqaror va ijobiy tendensiya asosida rivojlanadi.

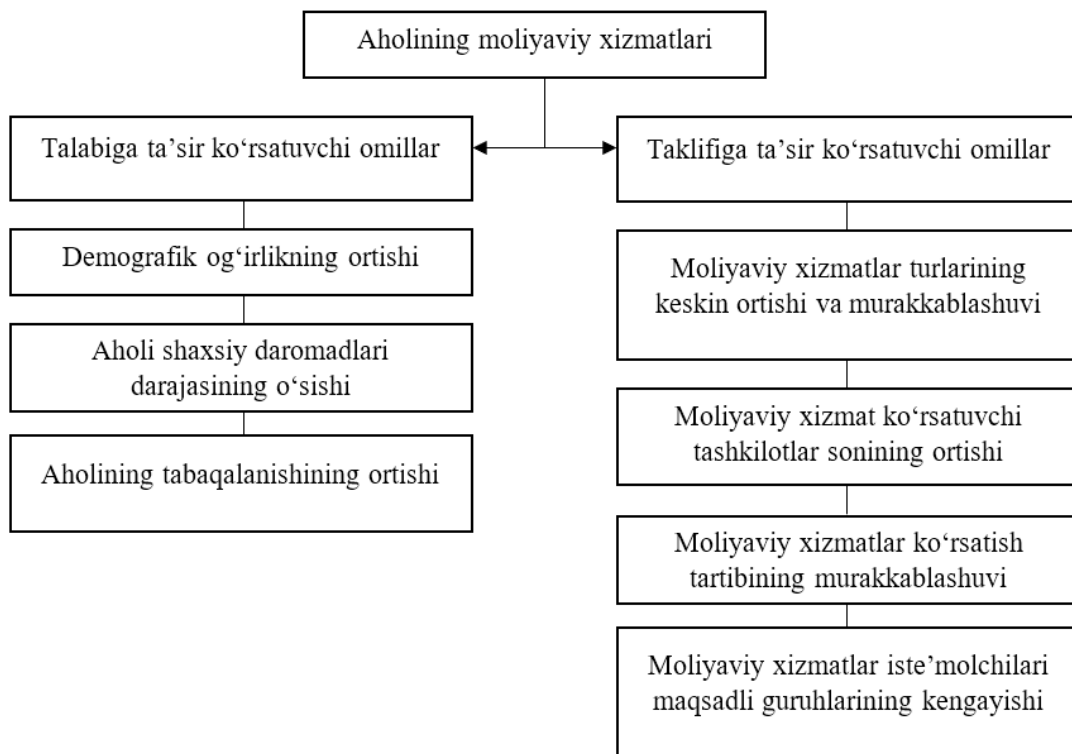
2) Mamlakatning iqtisodiy salohiyati.

Iqtisodiy salohiyat mamlakatda mavjud bo'lgan, biroq hali to'liq ishga tushirilmagan iqtisodiy resurslar va imkoniyatlar majmuini ifodalaydi. Ushbu resurs va imkoniyatlar amaliyotga to'liq joriy etilmagan bo'lsa-da, ular aholi orasida iqtisodiy faollikni kuchaytiradi hamda yangi moliyaviy tashabbus va g'oyalarga bo'lgan qiziqishni rag'batlantiradi. Shu bois, iqtisodiy salohiyatdan samarali foydalanishga intilish aholining moliyaviy savodxonligi darajasini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

3) Aholi mentaliteti.

Aholi mentaliteti, ya'ni aqliy, hissiy va madaniy xususiyatlar hamda qadriyatlar tizimi moliyaviy savodxonlikning shakllanishida muhim o'rin tutadi. Ayrim jamiyatlarda ta'lim va madaniyatga, innovatsiyalar va yangiliklarni qabul qilishga intilish kuchli bo'lib, bu holat moliyaviy bilim va ko'nikmalarni muntazam ravishda rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, mentalitetning o'ziga xos jihatlari moliyaviy savodxonlikni oshirish jarayoniga turlicha ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday holatlar esa maqsadli ta'limiy va targ'ibot choralari amalga oshirish orqali ijobiy yo'nalishda rivojlantiriladi (1-rasm).

1-rasm. Aholining moliyaviy xizmatlarga bo'lgan talabi va taklifiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar [5]

4) Mamlakatning iqtisodiy siyosati.

Mamlakatda olib borilayotgan iqtisodiy siyosat bunyodkorlik, barqaror yuksalish va uzoq muddatli taraqqiyotga yo'naltirilgan bo'lsa, ushbu maqsadlarga erishishning muhim shartlaridan biri sifatida aholining moliyaviy savodxonligi darajasini oshirishga alohida e'tibor qaratiladi. Bu esa moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, moliyaviy bozorlar barqarorligini ta'minlash va iqtisodiy faollikni rag'batlantirishga xizmat qiladi.

Moliyaviy savodxonlik darajasi, odatda, mamlakatning umumiy iqtisodiy rivojlanganlik darajasi bilan uzviy bog'liq bo'ladi. Shu bilan birga, mazkur masala rivojlangan mamlakatlarda ham doimiy e'tibor va takomillashtirishni talab qiladigan yo'nalish sifatida qaraladi.

A. Vahobov va boshqa bir qator olimlarning ta'kidlashicha, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish dasturlari amalga oshirilayotgan mamlakatlarda moliyaviy xizmatlar taklifiga moliya bozori parametrlaridagi o'zgarishlar sezilarli ta'sir ko'rsatsa, aholining moliyaviy xizmatlarga bo'lgan talabiga esa asosan ijtimoiy-iqtisodiy hamda demografik omillar kuchli ta'sir etmoqda [5]. Aholining moliyaviy xizmatlarga bo'lgan talabi va taklifiga ta'sir ko'rsatuvchi mazkur omillarni 1-rasmda keltirilgan chizma orqali tizimli ravishda ifodalash mumkin.

Yuqoridagi rasm tahlilidan ko'rinadiki, mamlakat aholisining moliyaviy savodxonligi darajasi moliyaviy xizmatlarga bo'lgan talab va taklifni shakllantiruvchi omillar bilan chambarchas bog'liqdir. Demak, moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar nafaqat aholi farovonligini yuksaltiradi, balki moliyaviy bozorlarning samarali faoliyat yuritishiga ham xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Moliyaviy savodxonlik shaxsning moliyaviy xulq-atvori sohasida uning farovonligini yaxshilash va hayot sifatini oshirishga xizmat qiluvchi bilimlar, ko'nikmalar va qadriyatlar majmui bo'lib, u hayotiy voqealar hamda iqtisodiy shart-sharoitlardagi o'zgarishlarni hisobga olgan holda qisqa muddatli moliyaviy qarorlar qabul qilish va uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirish orqali shaxsiy moliyani samarali boshqarish qobiliyati va mas'uliyatini,

shuningdek, asosiy moliyaviy tushunchalarni anglash darajasini ifodalaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, aholining, ayniqsa yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirish mamlakat iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy farovonligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, jahon tajribasida mavjud bo'lgan aholi moliyaviy savodxonligini oshirish dasturlarini qamrovi, mazmuni, moliyaviy manbalari hamda amalga oshirish mexanizmlariga ko'ra tizimli tahlil qilish asosida O'zbekistonda aholining turli ijtimoiy guruhlarini qamrab oluvchi, maqsadli va moslashtirilgan dasturlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha ta'limiy va targ'ibot ishlarini maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'lim tizimigacha uzviylik va uzluksizlik tamoyili asosida tashkil etish, shuningdek, norasmiy ta'lim shakllaridan keng foydalanish orqali aholining amaliy moliyaviy ko'nikmalarini mustahkamlash zarur. Mamlakat miqyosida aholi moliyaviy savodxonligi darajasini oshirish jarayonini samarali tashkil etishda mazkur yo'nalishdagi chora-tadbirlarni mazmunan yaqin va o'zaro bog'liq dasturlar bilan uyg'un holda amalga oshirish, tadbirlarning shakl va mazmun jihatidan takrorlanishiga yo'l qo'ymaslik hamda mavjud tashkiliy va institutsional imkoniyatlardan samarali foydalanish muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, jahon tajribasi aholining moliyaviy savodxonligini faqat cheklangan respondentlar guruhi asosida baholash mazkur holatni to'liq aks ettirmasligini ko'rsatadi, shuning uchun "mahallabay" ishlash tizimi doirasida mahalla fuqarolarining moliyaviy savodxonlik bo'yicha bilim va ko'nikmalarini aniqlashga qaratilgan tadbirlar tarkibiga elektron savolnoma va raqamli baholash vositalarini joriy etish maqsadga muvofiqdir. Aholining shaxsiy jamg'armalari va investitsiyalarini tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish orqali moliyaviy savodxonlikni oshirish bilan uzviy bog'liq holda shaxsiy jamg'arma shakllantirish va uni ko'paytirish ko'nikmalarini rivojlantirish, jamg'arish jarayonini rag'batlantiruvchi avtomatik moliyaviy dastaklarni joriy etish, shaxsiy jamg'armalarni oqilona va samarali sarflash bo'yicha amaliy ko'nikmalarni mustahkamlash hamda jamg'armalarning investitsiyaga aylanish jarayonlarini soddalashtirish va ularning ochiqqligi hamda ishonchiligidini ta'minlash muhim yo'nalishlar sifatida namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Вахабов Абдурахим Васикович, Хажибакиев Шухрат Хўжаёрович. Истеъмолчиларнинг молиявий саводхонлик даражасини ошириш муаммолари // Экономика и финансы (Ўзбекистон). – 2022. – № 4 (152). – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istemolchilarning-moliyaviy-savodhonlik-darazhasini-oshirish-muammolari> (мурожаат санаси: 05–04–2024).
2. Тешабаева О. Н. ва бошқалар. Аҳоли молиявий саводхонлиги ўсишининг тадбиркорлик фаолияти ва даромадлар даражасининг ошишига таъсири // Gospodarka i Innowacje. – 2022. – Т. 29. – Б. 348–355.
3. Восканян Р. О. Финансовая грамотность как условие формирования финансовой культуры // Azimuth of Scientific Research: Economics and Administration. – 2018. – Т. 7. – № 1 (22).
4. Гарцуева Е. В. Финансовая грамотность индивида – условие его успехов в рыночной экономике // Вестник Томского государственного университета. Экономика. – 2017. – № 38. – Б. 92.
5. Vaxabov A. V. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o'quv qo'llanma / A. V. Vaxabov, Sh. A. Toshmatov, N. X. Xaydarov, A. V. Vaxabov. – Toshkent: Baktria Press, 2013. – 288 b.
6. Абдувохидов А. А. ва бошқалар. Иқтисодиётни барқарор ривожлантиришда тижорат банкларининг ўрнини кенгайтириш масалалари // Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – Т. 2. – № 11. – Б. 252–263.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>